

Özümizi özümüz sylamaly dälmi?

Category: Jemgyýetçilik tankydy, Kitapcy, Türkmen dili

написано kitapcy | 26 января, 2025

Özümizi özümüz sylamaly dälmi? ÖZÜMIZI ÖZÜMİZ SYLAMALY DÄLMI?!

• *Kanuny bozýanlar ýa-da ene dilimizi harlayanlar hakynda*

Diýdimzor gyzyl imperiýanyň gol astynda bolnan 74 ýylyň içinde beyleki milli däp-dessurlarymyz, edim-gylymlarymyz bilen bir hatarda ene dilimiziň-de düşen gözgyny ýagdaýy barada köp yazylsy, köp aýdyldy. Diliň äsgerilmezligi şol halkyn äsgerilmezligidi, türkmen diliniň sylanmadypy – türkmen halkynyň sylanmadypy. Bu bolan ýagdaýda ähli günäni sowetler häkimiýetinin üstüne ýükläp oturmak-da juda dogry bolmasa gerek. Käbirlerimiz ýolbaşçylara «wepalydygymyzy» subut etmek üçin çagalarymyzyň öz ene diline düşünmeýändiklerini, gepläp bilmeýändiklerini aýdyp buýsandyk, gompardyk.

Ýurdumyzyň bagtyýar Garaşsyzlygyna gowşan alyp gündünden bu nogsanlygy düzetmegin ugruna çykyldy – türkmen diline döwlet dili hukugy berildi.

Türkmen diliniň rowaç ösmegi üçin täze türkmen elipbiyine

geçildi. Türkmenistanyň Prezidenyi Saparmyrat Nyýazowyň Permany bilen 2000-nji ýylyň 1-nji ýanwaryndan bütin ýurdumuz boýunça edaralarda, kärhanalarda, okuw jaýlarynda işleri, okuwlary döwlet dilinde ýöretmäge geçildi. Emma şol Permanyň ýurdumazyň paytagty Aşgabatda berjaý edilişinde hayal-yagallyga ýol berilýäne meñzeýär. Aşgabat şäher we şäherara, ýasaýyş jaý we kommunal hyzmaty edaralarynda iş kagyzlary rus dilinde ýöredilýär, görkezmeler, soraglar, düşündirişler, aglabा rus dilinde ýazylýar. Bu edaralarda rus dilini bilmeýänler üçin iş kagyzlarynyň soraglaryna jogap bermegiň uly kynçylyk döredýändigini näme üçin Aşgabat şäheriniň ýolbaşçylary bilmezlige salýarlarka? Ýagdaý paýtagtymazyň söwda edaralarynda, ululy-kiçili dükanlarda, bazarlarda hem öwerlik däl. Satýan türkmen, satyn alýanyň ondan dokuzsysy türkmen ya-da türkmen diline düşünýän, bahalar bolsa dine rus dilinde ýazylýar. Yaňy-yakynda paýtagtymazyň günortasynda yerleşýän «Güneşli» bazaryna, yagny «Lomay bazar» däl-de «Optom bazaryna» bardyk. Şonda bahalaryň görkezilişi lapyň keç edýär. «Мука высш. сорт, цена...», «Мука Коне-Ургенч...», «Мука Бахарден...», «Мука әнев...», «1 штук...», «Сахар песок Дубай...».

Işimiz düşüp, Dokma senagaty ministrligine bardyk. Giren yerinde geleniň-geçeniň habaryny alyp, ugrukdyryp oturan, sypaýy, geýnüwli yigit türkmen dilinden ýekeje sözde bilmeýän eken. Bir ýerden gelen garry ene «şuňa düşündirip berseňizläň» diýip delmuryp dur. Yene-de bir mysal. «Çeşme» kärhanasynyň «Berzeňhi» suwly çeşmesine ýelmän düşündirişi: «Hroniki-aşgazan, **ötşmedik** aşgazan ýarasý we **oniki** barmak **içge ýillary** kesellerinde içmek maslahat berýär».

«Temperaturasy 5 0-dan 20 C-a **çenilbelan** gurak we **garanký ýerden** saklamaly». «**Tegidy** mineral duzlaryň **ujypauzja çöküdisinin balmagy** mümkünidir». «Bejeriş-**iymit** mineral suwy». Öz ýurdumyzda öndürilýän harytlaryň diňe sowatly, iňňän düşňüklı, sada ýazylan düşündirişler, ugrukdyryjylar, gollanmalar bilen üpjün edilmelidigi ikuçsuz we jedelsiz zat weli, daşary yurtlardan gelyän, getirilýän her bir harydyň - isle ol sakgyç bolsun, isle-de iňňän uludan gymmat haryt

türkmen dilinde düşündirişinin bolmagyny hökmany şertleriň birine hökmany kanuna öwürmäge indi çen boldy ahyry. Bu-da özümüzizi özümiziň sylamagymyzyň möhüm alamatlarynyň biri bolsa gerek.

Meniň Anatoliý Kuimow diýen büzmeýinli gowy tanşym bar. 1970-nji ýylda Nowosibirsk şäherinden maşgalasy bilen göçüp gelipdi. Ol eýyäm 1973-nji ýylda türkmen dilinde suwara gürläp bilýärdi. Ol «Men türkmen dilini üç ýylda öwrendim» diýýär. Meniň aýtjak bolýan zadym, ýurdumyzyň Garaşszlygyna basym 10 ýyl bolýar. Şundan uly-da arkalaşyk bolarmy? Emma welî kärhanalarda, edaralarda, köpcülige hyzmat edýän edaralarda gönüden-göni halk bilen işleşmeli bölümlerde – işe kabul edilýän bölümlerde, hasap-ykdysady bölümlerde, sorag-jogap böülümlerinde türkmen diliniň bir sözünden «şermende» adamlar sähelçe-de müýnürgemän orunlary saklaşyp otyrlar! Bu meseläniň ýene bir tarapy bar. Nämüçindir edara-kärhanalarda iş kagylary doldurylanda rus diline gezek gelende ýalňyssyz ýazyp, öz ene dillerinde bolsa nädürslige, sowatsyzlyga ýol berýärler. Bu meselede hem günäniň ulusy ýolbaşçynyň üstüne düşyär. Dil bilmeýän adama iş kagylaryny ya-da beyleki ýazgylary ynanmak nämä gerek?! Garassyzlygyň Türkmenistany äleme äsgär eden 10 ýylynyň içinde üç dili türkmen, rus we inlis dillerini bilyän, işine kämil hünärmenleri, edara we maliye-hasap işgärlerini yetişdirip, halkyň islegini üpjün edip bilmedik uly-uly edara, kärhana ýolbaşçylaryna näme diýersiň?

Bu diňe «işiňe sowuk-sala çemeleşmek, hallyň-sallyň garamak» bolýar. Gelîň, ene dilimizi sylalyň! Bu özümüz, il-günümüz, mukaddes Watanymyzy, syladygymyz bolýar ahyry! Ene dilimize döwlet diliniň derejesiniň berlendigi kanun esasynda berkidilendir. Kanuny berjaý etmek her birimiziň borjumyzdyr.

Gurbanmuhammet REJEBOW.

Redaksiyadan: ene dilimiziň ulylyşynda ýol berilýän bidüzgüncilikler, bärden gaýtmalar doğrusunda söhbet açýan makalalar gazetimiziň geçen sanlarynda hem çap edilipdi. Biz

su gün ýene şu meselä dolanmak bilen, bir hakykaty ýatlatmak isleyärис. Şu makalada gürrüňi edilýän aňrybaş bidüzgüncilikler ýurdumyzyň beýleki edaradyr kärhanalarynda-da ýeterlik. Olaryň ýolbaşçylary hem «Biziň-ä adymyz tutulmady, gören-bilen bolmaz-la» diýip, biperwaýlyga, bigeleňlige salmaly däldirler. Her bir ýolbaşçynyň hayal etmän, özuniň-ä däl, öz garamagyndaky işgärleriniň-de eziz ene dilimize biperwaý garamagyna ýol bermezligiň, hat-peteklerdäki we beýleki ýazgylardaky nädürslikleri düzetmegiň ugruna çykmalydyrlar. Biziň ene dilimiziň harlanmagyna ýol bermäge hakymyz ýokdur.

«Adalat» gazeti, 20.07.2001 ý. Jemgyýetçilik tankydy